

Tomáš
Forró

Reportáž
z ukrajinského
konfliktu

Donbas

absynt

Text & Photos © Tomáš Forró, 2019
Translation © Ondřej Mrázek, 2025
Design, Layout & Maps © Simona Machalová, 2025

ISBN 978-80-8203-602-5

Donbas

Reportáž
z ukrajinského
konfliktu

Tomáš
Forró

Matkám,

které vychovaly vrahy –
a jejich oběti – na obou
stranách fronty

Obsah

Předmluva ke druhému vydání 10

1. část Mamuka

Osvícení 18

Mamuka jde do války 21

Ukrajinský konflikt je pokračováním gruzínských válek 26

Jak začal Luhansk snít 34

Chaos přichází i do Doněcku 42

Slovjansk chce odejít z Ukrajiny, ale přichází o nohy 48

O záminkách a příčinách etnických válek 55

Kramatorsk zná své osvoboditele, ačkoli žádné nepotřeboval 63

Kavkaz propadne z lekce dějepisu dokonce i na Ukrajině 71

Rusko učí Donbas bojovat, ale zatím jen diskrétně 77

Bojovat za svou vlast i proti jejím zákonům 83

Donbas si vysní fašisty a potom se jich pár najde 92

Luhansk poznává svou budoucnost 100

Takže válka doopravdy bude 108

Když dorazí hosté, masopust může začít 116

2. část Jura

Pokání 126

Útěky z ruského světa 130

Ukrajina prohraje, až když ji porazí její vlastní velitelé 137

Rusko vytvoří rovnováhu prostřednictvím krve a destrukce 146

Jak přicházíme na Donbas 157

Život za frontovou linií 163

Budování neexistujícího státu 173

Evropští stoupenci ruského světa 181

Cesta zaslíbenou ruskou zemí 189

Internacionála a její hrdinové 195
Mezi místními bojovníky 204
Když humanitární pomoc není tím, čím bývala 212
Věrčuška aneb Otcové národa 220
Prchavé štěstí na konci smutné zimy 227
Vystřízlivění na špinavém sněhu 235

3. část Líza

Znásilnění 248
Útěky a návraty 252
Na druhé straně čeká naše vlast 259
V zemi žlutých lánů a modrého nebe 266
Rodinní démoni a jejich sousedé 275
Ženský stát, ve kterém žijí chlapečtí muži 281
Proč si ruští lidé jednoho dne oblékli ukrajinské kroje 287
Křivolaké cesty k ukrajinské jednotě 294
Pašerácká dobrodružství 305
Zapomenutý východ 311
Den, kdy se zastavila válka 319
Vůdcův konec a příchod nových časů 324
Znovu ve městě, na které se nedá zapomenout 328
Život na venkově 335
Konec luhanského snu 340
Závěr 349
Doslov k českému vydání 350
Poděkování 353
Mapy 354
Poznámky 367

Předmluva ke druhému vydání

„Co byste na této knize změnil, kdybyste ji psal až teď, několik let po invazi?“ Tuhle otázku mi od února 2022 položila řada čtenářů v různých zemích.

Odpověď: S vědomím invaze bych Donbas nepřepisoval. Knihu bych totiž už nedokázal napsat.

Velká válka proti Ukrajině změnila všechno. Materiál z válečné zóny jsem předtím sbíral několik let na obou stranách frontové linie, a to díky mravenčí práci a s velkou dávkou trpělivosti a nepředpojatosti. To přinášelo ovoce a otevíralo mysl i srdce mých respondentů. Nicméně lidé, kteří se před invazí dokázali o událostech od roku 2014 bavit upřímně a v klidu, občas dokonce zmírňovat své vyhraněné názory na „ty druhé“, se od té doby nenávratně změnili. Bezhlavé zabíjení vyostřílo jejich postoje, sevřelo pěsti a zúžilo úhel pohledu na to, kdo je „náš“ a kdo je nepřítel.

Nedokázal bych už ani jet za proruskými povstalci. Na ruské straně už jsem dávno považovaný za nepřítele a vydat se tam by znamenalo jednosměrný lístek do nějaké mučírny nebo kulku do zátylku. Hodně mých kontaktů navíc už nežije a hledat nové by bylo v dnešní situaci nemožné.

Nezvládl bych to ale ani lidsky. Poslouchat jako tenkrát jejich legendy o krvelačných ukrajinských nacistech, kteří zabíjejí rusky hovořící civilisty. A chápavě přikyvovat, jak jsem to dělal několik let. Jak bych to mohl udělat s vědomím, že mnozí mí přátelé a známí z Doněcku nebo Luhansku se dávno připojili k ruské armádě a vydali se dobývat a vraždit mé přátele a známé z Mariupolu nebo Severodoněcku?

Pravda je taková, že od vypuknutí velké války jsem nenašel

odvahu si svou knihu ani otevřít a přečíst „novýma“ očima. Tedy očima, které po jejím napsání musely znovu a znovu sledovat doteď netušené ničení a utrpení. Celou tou hrůzou přitom procházejí stejná města a lidé, o nichž je tento příběh. Donbas, jeho obyvatelé, vesnice a ulice, to vše se změnilo v obraz zkázy, ruiny a hřbitovy. Číst tuhle knihu znovu pro mě znamená ponořit se do obrazů starého světa, znovu zažít jeho nevinnost před invazí. A pak si uvědomit, že to vše je nenávratně ztracené.

Bojím se ji však otevřít i z jiného důvodu. I přes děsivost konfliktu jsem totiž na začátku do vojenské zóny na Ukrajině jezdil s nějakým naivním optimismem. Začal jsem věřit, že regiony a obyvatelé, kteří od roku 2014 zažívali dramatické zvraty a události, se vrací do normálu. Že se budou rozvíjet jako jiné ukrajinské regiony. Opravdu jsem si myslel, že i přes klikatou a nelehkou cestu čeká Donbas víceméně pozitivní budoucnost. V kapitole o Mariupolu například píšu (v roce 2019), že „to nejhorší už má za sebou“.

Je to směšné, že?

To jsou ale dnešní úvahy. A možná, že za několik dalších let, při třetím vydání, budu cítit všechno úplně jinak.

I proto nepochybuji, že tuhle knihu je i přesto potřeba znovu vydat stejně tak, jak vypadala při prvním vydání. Bez myšlenek a nánosu budoucnosti. Bez vědomí toho, co se stane potom.

Ať už se po jejím vydání stalo cokoliv, na příběhy a události, které v ní najdete, to nemá žádný vliv. Proběhly bez ohledu na budoucnost. Invaze jejich hodnověrnost a autenticitu nijak nezpochybnila, spíše naopak. Ukázala, jak důležité je vyprávět příběh o tom, co se dělo před jejím vypuknutím.

Knihu jsem dopsal tři roky před velkou válkou, když se zdálo, že Donbas a jeho osudy už nikoho nezajímají. Invaze ukázala, že tehdejší svědectví lidí, analýzy událostí a moje vlastní zkušenosti popsané v téhle knize jsou právě dnes ještě důležitější než kdykoliv předtím.

Stihl jsem to na poslední chvíli – zachytit válku na Donbase tak, jak vypadala před invazí, by bylo už nemožné. Ať už válka

dopadne jakkoli, je naivní očekávat, že to bude možné někdy potom. Že přímí účastníci událostí před ruským útokem – většinou zároveň i přímí účastníci dnešní situace – budou po tom všem schopní a ochotní mluvit tak, jak to dělali během našich schůzek do roku 2022.

A tak se stalo, že si celý ten příběh můžete přečíst i dnes. O tom, jak vlastně vznikla tahle válka. Budu vám vyprávět, kdo byli lidé, kteří válku rozpoutali, kdo proti nim bojoval a proč. Protože pokud chceme porozumět Ukrajině po invazi, je potřeba poznat, jak vypadala před osmi lety.

Chtěl bych si zachovat ten naivní optimismus z prvního vydání Donbasu.

Uvěřit, že až někdy v budoucnosti bude někdo číst tuhle knihu, na Ukrajině bude mír.

A že to krásné, barevné a svobodné místo jménem Ukrajina ještě stále existuje.

Tomáš Forró, květen 2025

The background of the page is a photograph of a building in a state of significant disrepair. The top portion shows a roof with missing tiles and exposed wooden beams. Below the roof, a brick wall is visible, partially obscured by a large, solid yellow rectangular overlay that covers the majority of the page. On the left side, a window frame is visible, showing a view of a street with a car. The text '1. část' is printed in white on the yellow overlay.

1. část

Mamuka

BRAND: US
LOT NO: 11
EXPIRY DATE: 11/11/2011

CONTRACT # PUC086
LOT NO: 11
MANUFACTURE DATE: 11/11/2011
EXPIRY DATE: 11/11/2011
MADE IN THAILAND
GASTON NO: 11

Osvícení

Červen 1993, Suchumi, Gruzie

Klučinovi je čtrnáct let, má mokré boty a kalašnikov s posledními náboji. Schovává se v rozstřílené budově uprostřed ohlušující palby ze samopalů a minometů.

Mamuka je na frontě osmý měsíc. Ještě nedávno chodil na základní školu v Tbilisi a na vojenské základně, kde sloužil jeho táta, potají šlukoval se syny dalších důstojníků. Pak jednoho dne našel doma plačící mámu: táta se balil do války. V Gruzii se už druhá oblast vzbouřila proti centrální vládě, a když přišla armáda udělat pořádek, narazila na ozbrojený odpor a zbraně ruské armády. Na ulicích se objevili bradatí chlapi se samopaly, kteří nepijí gruzínské víno a nemodlí se ke křesťanskému bohu. Čečenci z druhé strany hor.

Jednotka pod velením Mamukova otce už brzy vyrazí do vzbouřenecké oblasti zvané Abcházie. Jak se tam ale dostal jeho nedospělý syn? To zůstane už napořád jejich tajemstvím. Jisté je, že když se jeho spolužáci vraceli po pravoslavných Vánocích v lednu 1993 zpátky do třídy, on už s tátovou jednotkou spal na sněhu v zákopech, pozoroval zabíjení kolem sebe a střílel do těch na druhé straně.

Na začátku léta se válka pomalu chýlila ke konci a ani pro jeho rodnou zemi, ani pro jeho oddíl to nevypadalo nijak růžově. Gruzínská armáda ustupovala před tajemnými bojovníky a ještě tajemnějšími nálety, které vždycky přicházely ze směru, kde ležely ruské vojenské základny. Vojáky Mamukova táty v červnu obklíčili, takže se museli stáhnout do lesů kolem hydroelektrárny u města Suchumi, jejíž zaměstnanci utekli nebo se přidali k separatistům. Žil tam už jen gruzínský ředitel s rodinou.

Poslední boj se odehrává u elektrárny a trvá osm hodin. Proti nim stojí po zuby ozbrojený pluk s více než třemi stovkami

lidí, pod velením jeho táty zůstalo sotva pětapadesát vyčerpaných mužů, kterým nezbyvá skoro žádná munice. Ostatní jsou mrtví. Gruzínští vojáci se snaží evakuovat alespoň ředitele elektrárny s rodinou, než padnou do rukou útočníkům. Jenomže přijdou pozdě: ještě než ředitel zemře na průstřel plic přímo před Mamukovým očima, stihne jim oznámit, že jeho ženu a děti vzali jako rukojmí.

Podmínky útočníků jsou jasné. Buď se gruzínští vojáci vzdají, nebo budou rozdraceni. A první budou na řadě ředitelova manželka a děti. Když odevzdají zbraně, ruský velitel jim zaručí humanitní zacházení. A tak Mamukův táta po dvou hodinách opouští zničenou budovu s bílým hadrem v ruce. Doprovází ho jenom jeho syn.

Venku ještě pořád panuje bojový chaos. Ani se nestihli vzdát, a už na ně útočí další oddíl: na nepřátelské straně mluví každá jednotka jiným jazykem a tihle nejspíš nepochopili, že bylo dohodnuto příměří. Mamukův táta není ozbrojený, ale jeho čtrnáctiletý syn má v ruce kalašnikov s poloprázdným zásobníkem a na nohou boty promočené skrz naskrz. Střílí tak, jak se to naučil na tátově základně: krátkými, přesnými dávkami. Dva útočníci jsou na místě mrtví, další je těžce zraněný.

Je po boji. Ve vzduchu je cítit vůně mandarinek a eukalyptů, která se mísí s pachem lidské krve a strachu. Mamuka sbírá z bojiště mrtvol a části těl spolubojovníků. Nepřátelé jsou ze svých ztrát rozrušení a nejdříve jim ani nechtěli dovolit pochovat mrtvé. Schyluje se k lynčování bezbranných Gruzínů. Mamukův táta se zahledí na své mrtvé muže, mezi nimiž jsou dva jeho bratrance, a zmocní se ho zuřivost. Bezhlavě se vrhne na cizí bojovníky.

V ruském veliteli se v tu chvíli pohne vojenské svědomí, a tak plní svůj slib a bere poražené gruzínské vojáky pod ochranu. Mamuka mlčí a čeká, co bude dál. Tak na něj vzpomínají pamětníci boje o hydroelektrárnu v Suchumi: rozstřílená administrativní budova, před ní hromada těl a u mrtvol čtrnáctiletý

kluk v zakrvácené uniformě, která je mu na první pohled velká. Promočené boty už mu sebrali tamti. Skrze dešťové mraky proniká pár paprsků zapadajícího slunce.

Jednou z výhod dětských vojáků – oproti dospělým – bývá absence strachu. V dospělosti se budou Mamuky ptát, jestli z násilí, které viděl od útlého dětství, necítil trauma. Prý ne. Ani strach, ani žádné trauma. Ani smutek. Jeho mozek ale začne zpracovávat novou lekci, kterou během následujících pětadvaceti let využije při každé další válce: Rusy lze zabít. Je možné je porazit.

Válka proti Rusku už brzy ovládne jeho mysl, pohltí Mamukovy sny, ukradne mu dětství a rozhodne o jeho dalším osudu. Od téhle chvíle bude Rusy lovit přes optiku svého samopalu, zabíjet je zblízka nožem a zaměřovat jejich pozice pro minometnou palbu. Stejná válka ho později přivede do větrné stepi ukrajinského Donbasu.

Zatím ale ještě stojí u zničené elektrárny, je mu čtrnáct, čeká ho zajetí a dospívání. Na zemi leží jeho první oběti, jejich krev se vsakuje do země, která patřila rodné Gruzii, ale teď, po prohrané válce, zanedlouho vyhlásí samostatnost a přejmenuje se na Abchazskou republiku. Vodní elektrárna, kterou právě dobyl nepřítel, leží na kraji budoucího abchazského hlavního města Suchumi.

Mamuka neví, že se zároveň stává svědkem zrodu zatím rozpracované vojenské koncepce, v níž splývá konvenční a partyzánská válka, vojáci i civilisté, fakta i propaganda. Mamuka bude zažívat její fungování na vlastní kůži v nových konfliktech, učit se od ní a sledovat, jak čím dál efektivněji ničí celé státy. Koncepce, která se za pár desetiletí vyvine v sofistikovaný a vysoce efektivní systém. Západní analytici mu dají název hybridní válka.

Prvního paradoxu hybridní války si ale stihl všimnout už teď. Přestože oddíly jeho táty měly bojovat proti nezkušeným abchazským separatistům, stála proti nim dobře vyzbrojená a zorganizovaná armáda. Jednotka, která je nakonec porazila, má stovky mužů. Abchazů v ní napočítal sotva pět.

Je teplý, voňavý červen. Střelba už dávno utichla. Prší.¹